

Medicinski fakultet — Ljubljana
Klinika za uho, grlo, nos

Dr Zlata Hribar, docent

RAZMIŠLJANJE O VZROKIH ZA NEENOTNOST NAZOROV GLEDE EDUKACIJE IN REEDUKACIJE NAGLUŠNIH V SR SLOVENIJI

(K 20-letnici Pedagoške akademije v Ljubljani)

V zadnjem času opažamo v SR Sloveniji veliko neenotnost v nazorih glede edukacije in reedukacije naglušnih in gluhih. Čeprav naj bi neko določeno razhajanje v nazorih vodilo k plodni debati, k treznemu eksperimentiranju in primerjavi rezultatov, torej k napredku, opažamo, da v našem primeru temu — žal — ni tako.

Kje tiči vzrok?

Prvič v neenotnih profilih kadrov, ki se bavijo z reedukacijo. Zakon predvideva: »ustrezno izobrazbo«. Res je, da statuti večine zavodov zahtevajo vsaj višjo ali celo visoko izobrazbo in sicer: dve leti pedagoške akademije, logopedске ali surdopedagoške skupine z ozirom na delo, ki ga ima ta profil vršiti: ali pa štiri leta visoke defektološke šole v Zagrebu, kjer je študij doslej zajemal vse vrste motenj in hib, od vida, sluha in govora do onih lokomotorne aparata ter motenj vedenja in osebnosti in se je za redne študente diferenciral šele zadnja leta. Po zadnji reformi je diferenciacija prestavljena na začetek in šele zadnje leto je posvečeno splošnih predmetom.

Vendar omenjeni zavodi dopuščajo ali celo priporočajo naj se na takih zavodih zaposlujejo izredni študentje specialne pedagogike, nekateri celo prav na začetku ali celo pred začetkom študija.

Po nekaterih krajih Slovenije vrše službo logopeda ortopedagogi, ki so poleg svojih osnovnih predmetov poslušali tudi nekaj ur logopedije. Ta predmet jim je bil podan kot kratek pregled mejnega področja, ki naj bi pomagal ortopedagogu spoznavati govorne motnje svojih učencev in

jih napotiti na pravo mesto, nikakor pa ne kot zadostna kvalifikacija za izvrševanje poklica.

Poleg tega obstajajo v Jugoslaviji zavodi, ki nudijo zdravstvenim ali pedagoškim delavcem s kakršno koli osnovno izobrazbo: medicinskim sestram, učiteljem, vzgojiteljem in podobno trimesečne tečaje. Na koncu te učne dobe dobé omenjeni kadri potrdilo o dovršenem tečaju, ki jim sicer »de jure« ne daje nikakih pooblastil, ki pa »de facto« nekaterim neinformiranim forumom služi kot dokaz za zadostno kvalifikacijo. Tako se dogaja, da vrše ljudje z omenjenim tečajem in brez kakršne koli izobrazbe na področju govora, govorno terapijo na odgovornih mestih in pri težko prizadetih bolnikih kot logopedi ali surdopedagogi.

Kdo daje zavodom pravico za tako postopanje? Ali bolje: ali so odgovorni forumi sploh informirani o tem?

Mar niso vse visoke šole nesmiselne, če zadostuje za vršitev enakega dela tudi trimesečni tečaj?

Poleg tega zaposlujejo zavodi za slušno vzgojo vse polno kadrov, ki nimajo nikake surdopedagoške izobrazbe. To so predvsem predmetni učitelji in vzgojitelji.

Poslednji prebijejo med učenci v internatu večji del dneva kot surdopedagogi, ker vedo o slušni vzgoji samo nekaj malega, kar so jih naučile izkušnje tekom občevanja z naglušnimi in gluhiimi skrbe v glavnem za to, da obvarujejo učence v prostem času poškodb, da vzdržujejo nekaj osnovnega reda in discipline ter da jih — v najboljšem primeru — zabavajo.

In tako se otroci uče govora samo v šoli. Njihov slovar se omejuje na šolske lekcije. Naj bo priučeni besedni zaklad še tako skrbno izbran, vendar ostaja tem otrokom vsakdanji govor več ali manj tuj.

V zavodih za slušno vzgojo bi morali otroke ves dan voditi samo izučeni surdo in avdiopedagogi. Le ti bi jih znali ob primernih tehničnih pripomočkih usmeriti tako, da bi otroci črpali svoje znanje iz vsega svojega okolja in bi se tako njihov učni program neprisiljeno raztegnil na ves čas njihove budnosti.

Ali ne leži morda del krivde tudi na programu Pedagoške akademije v Ljubljani in Visoke defektološke šole v Zagrebu? Morda.

Morda je osnovnim predmetom posvečeno premalo časa in dano premalo povdarka. Znanje anatomije, fiziologije in patologije v celoti, in na slušnem ter govornem področju še posebej, je morda premalo temeljito. Elektroakustika je zadnja leta postala predmet v dveletnem programu

ljubljske pedagoške akademije, izredni tečaj zagrebške visoke pedagoške šole tega predmeta nima. In vendar so elektro-akustični aparati osnovna obratna sredstva bodočih surdopedagogov in logopedov!

Program ljubljanske akademije za surdopedagoge in logopede pa nima predmetov neurofiziologije in neurologije in psihopatologije, kar tudi predstavlja občutno vrzel.

Toda čas je omejen. Časovno razmerje omenjenih predmetov z ostalimi vsaj na ljubljanski akademiji ni slabo odmerjeno. Seveda ne moremo vsega bremena naložiti učitelju na rame. Uspeh je vsaj delno odvisen tudi od zanimanja učencev in od njihovega razumevanja za temeljne predmete.

Splošni temeljni predmeti so navadno težji in od učenca zahtevajo znatno več dela kot specialni in zato študentje radi odlagajo te izpite na kasnejšo dobo. To jim dopuščajo tudi morda prelaksnimi pogoji za prehod iz letnika v letnik. Specialni predmeti, zlasti surdopedagogika, avdiopedagogika in logopedija padajo tedaj iz mnogih razlogov često na nezadostno zorano ledino in ne morejo prav pognati korenin.

Sicer pa bodimo odkriti in pravični, to je šele začetek. Temelji se po končanem študiju še niso utrdili in brez neprestanega obnavljanja in utrjevanja priučene snovi ob primerih, ki jih delavcu nudi praktično delo, bo še to znanje kmalu skopnelo.

Ali torej ne mislimo premalo na utrjevanje temeljev pri onih, ki so že v praksi? Ali ne dopolnjujemo premalo njihovega znanja?

Poleg tega je surdo in avdiopedagogika podana v naših šolah često neenotno in začetnik brez izkušenj in brez trdnih anatomskih, fizioloških in fizikalnih temeljev, se navdušuje zdaj za eno, zdaj za drugo metodo. Kako naj v svoji neizkušenosti izbira? Res zahtevamo od njega preveč!

Na to pride morda zmeden, morda navdušen pristaš ene metode na zavod, kjer naleti na popolno strokovno neenotnost.

Najstarejši člani kolektiva se še niso uspeli prilagoditi sodobnim pripomočkom, drugi se drže danes splošno priznanih metod reedukacije, tretji so zopet navdušeni privrženci verbotonalne metode.

Nekaterim morda komoditeta brani graditi mostove, saj tako povezovanje zahteva trdnega teoretskega znanja, torej veliko študija. Drugi morda iz osebnih razlogov ne povezujejo nasprotnih bregov, čeprav prepadi niso nepremostljivi. Tretje vodi v nestrpnost zaverovanost v nezmožljivost in dokončnost ene same metode, ker jih je k temu nagnila osebna navdušenega učitelja. Neredko pa opazamo, da navdušeni privr-

ženci zagovarjajo svojo metodo vedno in povsod, ne da bi jo točno poznali. Zato se včasih drže manj pomembnih načel, medtem ko osnovna zanemarjajo.

Često je največja nesreča v tem, ker ne znajo presoditi izvedljivosti določenih metod z razpoložljivimi sredstvi in se drže navodil kot »pijanec plota«, čeprav je jasno, da so za tako delo njihova obratna sredstva prepičla. In tako ostajajo najlepše ideje puhla fraza, ki bolj škoduje kot koristi.

Odkrito se vprašajmo tudi, če so bila vsa sredstva, ki so bila temu sektorju dodeljena najekonomičneje in strokovno najustrezneje naložena,

Ali ne leže neizrabljeni vsaj za silo ustrezni aparati zaradi neelastičnosti nekaterih nabavljalcev, ki se morda zaradi malenkostnih stroškov boje vprašati za svet strokovnjaka? In okoreli nazori, sloneči na napak razumljenem nauku; nazori, ki zanemarjajo temeljne principe, zato, da se do pičice natančno drže manj važnih vprašanj.

In potem navidezna neenotnost med zdravniki in surdopedagogi. Prvi skušajo uveljaviti vsaj nekaj osnovnih, na fiziopatologiji osnovanih načel, med drugimi pa nekateri odrekajo prvim vsako kompetenco na polju reedukacije. Lahko si predstavljamo, kako slabo vplivajo taki nazori, če se porode v glavah vodilnih surdo- in avdiopedagogov.

Nekateri surdo- in avdiopedagogi se boje sodelovanja z drugimi strokovnjaki, čeprav je njihovo delo izrecno skupinsko. V skupini pa ne more biti govora o prevladovanju ene veje nad drugo, komande enega strokovnjaka nad drugim; prava skupina ali s tujko »team« skuša zajeti celoto s tem, da se pogloblja v področja sosednjih vej in skuša iz mozaičnega znanja zvariti logično, skladno celoto. Ali naj dela sintezo zdravnik? Morda pedagog? Ali psiholog? Ni važno! Vsekakor tisti, ki je za to sposoben.

Borba za primat ene stroke je tu nesmiselna, zastarela. Kako malo zmore ena glava, o tem nas uči sodobna tehnika in znanost, kjer skoraj ni več osebnih dosežkov; kjer prevladujejo skupinski uspehi.

In končno kaj naj pomeni en posameznik v reki naglo naraščajočega števila zemeljskih prebivalcev? Ali je taka neupravičena borba za primat naši socialistični domovini v čast?

V Sloveniji, pa tudi v nekaterih drugih naših republikah so skušali uveljaviti monopolizem enega načina desurdizacije in demutizacije. To

naj bi se vršilo pod pretnjo odtegnitve ekonomske podlage vsaki deviaciji z določene poti.

Določene? Kdo jo je določil? Nekaterih forumov, ki smatrajo, da bi v teh primerih morali biti eden od posvetovalnih organov, sploh niso vprašali za svet. Med tistimi, ki so odločali in morda celo odločili, pa so imena nestrokovnjakov!

Glede omenjenih metod je jasno, da so z našim režimom in načinom samoupravljanja nezdržljive.

Kaj pa s stroko? Kljub ogromnemu napredku po drugi svetovni vojni se edukacija in reedukacija naglušnih še vedno razvija in izpopolnjuje. O statičnosti ali popolnosti ne more biti govora. Še so pomembne praznine na polju fiziologije, zlasti na področju centralnega živčevja. Kjer so praznine, so potrebni eksperimenti in debata. Žal, tvarina še dolgo ne bo izčrpana. Če nam bo fiziologija in patologija na tem področju kdaj poznana do dna, bo verjetno tudi vprašanje reedukacije dokončno rešeno. Toda ta »če« je še vedno aktualen!

Modifikacij današnjega stanja pričakujemo še marsikje: v izpopolnitvi amplifikatorjev, v izbiranju optimalne amplifikacije za posamezne vrste okvar, v diagnostiki posameznih slušnih okvar, kar se topografijske vzdolž slušne poti tiče, in končno načina aplikacije individualnih slušnih protez.

So pa nekateri temeljni principi reedukacije, ki so danes nesporni:

1) normalen, normalnemu sličen ali vsaj uporaben govor se da zgraditi samo na podlagi slušnih ostankov s pomočjo amplifikacije;

2) najslabša amplifikacija je boljša kot nobena;

3) če hočemo, da bo za od rojstva naglušnega govor edino naravno občevalno sredstvo, moramo otroku nuditi ojačenje čimpreje: a) zato, ker so samo mladi možgani sposobni brezhibno osvajati govor; b) zato, ker moramo biti pripravljeni, da se bo sluh na obolelih ušesih čedalje bolj slabšal;

4) amplifikacije mora biti deležen naglušen otrok neprestano, saj tudi zdravemu otroku sluh neprestano bogati skladišče slušnih vtisov in besedni zaklad.

Od teh načel ne smemo odstopati. Poznati, priznati in upoštevati jih mora vsak surdo- in avdiopedagog, če noče, da ga zadene očitek, da svoje dolžnosti ni izpolnil.

Eksperimentiranje na že znanih področjih je nepotrebno in za nas neopravičljivo razkošje, če pa bi imelo napredek zadržati, ali odgoditi uvajanje nam dostopnih, uspešnih in splošno priznanih metod, tedaj ga moramo označiti kot škodljivo.

Pomanjkljivo znanje elektroakustike in fiziologije povzroča neredko neupravičen strah pred amplifikacijo.

Izbira optimalne amplifikacije predstavlja dandanes še vedno neke vrste eksperimentiranje, saj si zdrav človek z normalnih sluhom težko predstavlja, kaj in kako sliši naglušni.

Sluh je subjektivna človekova sposobnost. Ta posebna sposobnost vrednotenja določenih frekvenc, ki jo človeku omogoča lastna slušna naprava, je vzrok, da je akustika na velikem področju mehanike posebno poglavje, čeprav veljajo v njem vsi zakoni nauka o valovanju.

Sluh ugotavljamo in merimo s psihometričnimi testi, torej per analogiam z lastnimi občutki, ki jih ljudje primerjamo med sabo. Na podlagi velikega števila individualnih izjav, se torej izračunava povprečje normalnega sluha.

Tudi današnja po dogovoru postavljena, enotna mednarodna norma sloni na povprečju normalnega sluha.

Subjektivnost metod vrednotenja sluha prav gotovo predstavlja doslej še nepremosteno oviro pri življenju v slušne senzacije soljudi, zlasti v patoloških primerih. Vendar pa zato še ni upravičeno ustvarjati okoli izbire in dodeljevanja slušnih aparatov kakega nimbusa, ki naj bi za to nalogo predestiniral samo posebne izbrance in zahteval posebnih ceremonij. Seveda mora biti nosilec aparata popreje otološko in avdiološko obdelan in kdor mu aparat dodeljuje, mora biti za to delo izvežban.

V Sloveniji ima dovoljenje za predpisovanje slušnih aparatov vsak otolog specialist, vendar bi za izbiro najbolj primernega tipa aparata bil upravičen samo oddelek, ki bi imel na zalogi vse razpoložljive tipe, ki so trenutno našemu trgu dostopni. Take ustanove za sedaj, žal, še ni, ker nima nobena ustanova dovolj sredstev, da bi nabavljala vse nove modele sproti. Tudi Otološka klinika v Ljubljani, ki se trudi, da svojo kolekcijo sproti dopolnjuje, ne more s svojim skromnim obratnim kapitalom dohajati vseh potreb.

Če na kratko povzamemo vsebino do sedaj povedanega je vzrok neenotnosti na področju reedukacije gluhih in naglušnih v pestrem profilu kadrov; v neuskladenosti vseh dejavnosti na tem polju; v ne najbolj sm-

trno izrabljenih obratnih sredstvih; v nesmiselni konkurenčnosti med posameznimi profili; v neupravičenih osebnih ambicijah; v nezadostnem poznavanju temeljnih ved in preziranju praznin v sodobnem znanju fiziologije sluha in končno v nezadostni ločitvi dandanes nespornih temeljev od področij, na katerih je kresanje raznih nazorov dopustno in celo koristno.

Ovir je torej veliko, toda možno jih je obiti. Uspelo pa bo to samo ljudem, ki jim bo dobrobit naglušnega in gluhega otroka ter realen, objektivno ugotovljiv uspeh reedukacije vreden več kot priznanje lastne nezmotljivosti.

Edino strokovna poštenost lahko združi vse delavce na področju reedukacije v dobro vsklajen team.

Medical Faculty, Ljubljana

Dr Zlata Hribar, docent

MEDITATIONS ON THE CAUSES OF UNEVEN OUTLOOKS AS REGARDS EDUCATION AND RE-EDUCATION OF THE HARD OF HEARING IN THE SOCIALIST REPUBLIC OF SLOVENIA

SUMMARY

The causes of unevenness in the field of education of the deaf and hard of hearing lie:

1. In the heterogenousness of the profile of the teaching staff.
2. In the disharmony of all the profiles in that field.
3. In the use of the convertible means not in a quite purposeful way.
4. In inadequate competition among individual profiles.
5. In groundless personal ambitions.
6. In an inadequate knowledge of fundamental sciences.
7. In not getting acquainted with the gaps in contemporary knowledge as regards the physiology of hearing.
8. In an insufficient differentiation between contemporary indisputable foundations in the field in which the various disputes and differences of opinion are permissible and useful.